

Vinska modrost.

Posnetke priobčuje J. Trdina.

Nekje sem bral, da uči modroslovje, kaj je kaka reč, kakóva je in zakaj je taka in ne drugačna. Tudi vinska modrost nam razlaga, kaj je vino, kakóva svojstva ima in zakaj je táko kakeršno je.

I. poglavje.

Zgodovina.

1. Dobri angeli so svoje uporne, Bogu nezveste tovariše premagali in jih preganjali tja do gorečega pekla. Strašna vročina, ki je puhtela iz njega, jih je prevzela, užejala in oslabila, da so komaj gibali. Bog se je prijateljev svojih usmilil in jim ustvaril, da so se okreščali, vino. Kako sladka je bila ta nebeška pijača, ne moremo si niti misliti, nikar z besedo dopovedati. V nje spomin govorimo še dan denašnji, kadar hočemo kako vino pohvaliti, da je bolje od vsakega družega: Ta kapljica je taka, da bi jo angelci pili.

2. V raji je imel naš prvi oče Adam vsako dobroto in torej tudi vino. Trpeti mu ni bilo treba zánje nič. Cedilo se je iz grozdja kar samó, po polnem zrelo in omlajeno in teklo v prelepo marmornato korito, ki je bilo razpeljano po vsem raji. Zajel in pil ga je tedaj, kjer koli mu je prišlo na misel. Menda se spominajo tega vinskega studenca naši Dolenjci, ki se pogovarjajo tako radi, kaj bi bilo, ko bi se izpremenila njihova Krka v vino. Slišal sem sivolase in plešaste starce, da so, gledaje vánjo, globoko vzdihovali: Žalostna naša Krka! Zakaj nam ne nosiš mesto mehke in mlakužaste vode, preljubo, žlahtno vince? Koliko lepih denarcev bi nam prinesli zánje bogati Gorenjci in oh, koliko bi ga lahko popili tudi mi samí!

3. Jedenkrat se je Adam vina preveč nacedil, kar ga je tako vnelo in ujunačilo, da se je šel z bikom bóst. Bik je bil že takrat hudoben debeloglavec, pa je Adama nasadil na roge in mu izdrl rebro. Bogú se je revež smilil. Pobral je rebro in ustvaril iz njega Evo, da bi svojega moža, kadar bi se zopet preveč napil, lepo spat spravila in ga varovala neumnosti in nesreče.

4. Ker so naši prvi roditelji grešili, zapodil jih je angel iz raja. Ko je bežal Adam mimo vinske trte, storilo mu se je milo, da bo moral živeti zanaprej brez njenega sadú. Bliskoma jo je izruval in tekkel ž njo proti vratom, ki so se zdajci zaprla za njim in njegovo ženo. Izgubil je za vse veke blaženi raj, ali srečno je unesel iz njega tolažilo, ki

nam olajšuje in odganja tako vspešno vse težave in bridkosti posemeljskega življenja.

5. Adam in Eva sta životarila ob potu in žuljih tako sirotno, da bi bila gotovo od žalosti umrla, ko bi bila mislila na svojo nekdanjo srečo, katero sta tako po neumnem zapravila. Vedno usmiljeni nebeški oče vzal jima je torej spomin, da nista nič vedela, kako dobro se jima je godilo. Adam je čisto pozabil, kako prijetno je bilo vino in zakaj je ugrabil trto. Radoveden jo je usadil in ko je grozdje zacvetelo in tako lepo zadišalo, mislil je, da ni mogel prebiti brez nje radi tega neskončno nežnega, milega in sladkega duha. Eva je potrgala cvetje in dejala doma v lonček, da bi ga hodila s svojo rodovino duhat. Kakor dajó naša dekleta fantom žlahtni šipek, dišec in rožmarin, dajale so Evine hčere, vnuke in pravnuke ljubčkom svojim cvetoče grozdje. Ker so jih ljubile tako pristrčno, prinesle so jim vsak cvet, katerega so dobile. Grozdje ni moglo po takem nikoli dozoreti in vino je ostalo človeškemu rodu neznano veliko, veliko sto let — od očaka Adama do splošnega potopa in očaka Noeta.

6. Na paši je zapazil Noe, da hodi kozel nekaj v skalovje zóbat in da je vselej, kadar se je od tamo vrnil, nenavadno veselo poskakoval in se objestno šalil in bódel z drugo dróbnico. Šel je gledat in našel med pečinami obilo sočnega grozdja. V zavetji je lahko dozorelo, ker dekleta niso vedela zánje. Noe se je nazóbal in se neizrečeno veselil, da je zasledil tako žlahten sad. Naredil je na prisojni gorici vinograd in zobal z rodovino grozdje; kar niso mogli pojesti, pa je stlačil in pridelal mošt, iz katerega se je naredilo vino. Ker mu še ni poznal močí, premagalo ga je in omamilo, da se je zvrnil. Tudi njegova žena ga je pokusila, ali zdelo se jej je tako kislo, da ga ni marala piti. Pijanemu očetu se je jeden sin glasno rogal in smijal. Tudi Noetovka je bila na moža nejevoljna, pa je vzela nož in mu porezala vse trte. Drugo leto so odgnale še lepše in rodile mnogo boljše vino, katero je srkala v slast tudi ona sama. Pred smrtjo je dal Noe vinograd svojim dobrima sinovoma, ki sta ga vedno spoštovala; Kam, ki ga je zasramoval, ni dobil ne jedne trte. To ga je silno razkačilo. Ko sta šla brata nekamo od doma, pognal jima je v vinograd svoje prasce, da bi ga pokončali. Prasci so razrili in prerahlali vso zemljo okoli trt, kar jim je neizmerno koristilo. Gospodarja sta namečkala toliko vina, da nista vedela kamo bi ga spravila in bilo je sladko, da so se kar usta sprijemala.

Ta povest nas uči, da je bil pravi začetnik vinstvu smrdljivi kozel, in da so iznašli dve poglavitni potrebi in deli v vsakem vinogradu: réz in kóp baba in prasci. To je uzrok, da so vinski bratci z večine

bábjaki in dostikrat prav po kozlovsko pohotni nečistniki. Od tod tudi prihaja, da se valjajo pijanci tako pogostem po blatu in lužah, kakor da so svinje ne pa po božji podobi ustvarjeni in s pametjo obdarjeni ljudje in kristjani.

7. Skrivnostno omotico, kateri pravimo pijanost, razložil nam je že pred več leti prav dobro dr. V. Z. Njegova pripovedka ima v narodu dosta žlahtnic. Jaz bom opisal prigodbo tako, kakor se zdi najbolj verjetna našim Podgorcem, ki so v takih rečeh stari strokovnjaki in zvedenci.

Dokler Noe ni poznal vina, pil je samó vodo. V vodi so se redile že od nekdanj žabe. Žabe so bile torej tudi v Noetovem trebuhu. Ko je začel vino piti, studila se jim je nova mokrota, ki je imela tako težak in zopern duh. Jele so se nemirno in plaho zaganjati sèm ter tja po želodcu. Jedna, ki je bila morda najbolj nežna in lišpava, ni mogla več prebiti v tej plaži, pa je pobegnila skoz požiralnik v glavo in potrkala na vrata lepega hramčka, v katerem je prebivala božja deklica Pamet. Pamet, ki je bila jako gostoljubna gospodična, odprla je žabi in se začela z bodro živalico prav živo in prijetno razgovarjati in kratkočasiti. Obe sta bili jedna z drugo po polnem zadovoljni. Isti čas čutil je tudi Noe tako veselje v svojem srci, kakeršnega še nikoli ne, kar je bil na svetu. Z nova si je natočil polič in ga izpraznil. Zdaj pobegne v glavo druga žaba; tudi njej je Pamet radovoljno odprla. Potrdil se je starodavni pregovor: tri ženske, cel semenj. Pamet se ni mogla nasmijati žabama, ki sta glasno in radostno prepevali: Le ga, le ga! Tudi Noe, ki je bil srečen in presrečen, ji je slišal in jima odgovoril: Ga pa bom, dober svèt se ne sme nikoli prezirati. Vriskaje in prepevaje si je napolnil tretji polič. Še predno ga je polokal, pribežala mu je v glavo tretja žaba. Potrpežljiva Pamet jej je odprla ali ne baš rada, ker je bilo v hramčku jako malo prostora in ni ljubila velike in šumne družčine. Samopašne žabe se je zdaj, ko jih je bilo toliko, niso dosti bale. Vedno so hotele vse tri zajedno govoriti in jedna drugo prekričati. Kmalu so se jele tudi brcati, pahati in pretepati. Pamet jih je pogovarjala in krotila, ali je malo pomoglo. Za hip so se pomirile, objemale in poljubovale, ali kakor bi trenil, skočile so zopet brez uzroka jedna v drugo in se začele gristi in suvati. Z njimi vred je tudi oče Noe tako burno rogovilil in razsajal, da ga žena ni mogla lahko potolažiti. Nekaj časa jo je strastno pritiskal k srcu in jo božal, grlil in poljubljal, da mu je prejšnjo nerodnost že skoraj po polnem oprostila. Komaj pa jo je ublažil, jel jo je zopet karati in zdajati in napósled se jej je celó zagrozil, da jo bo obunkal, če ne bo

molčala. Ko je načel četrti polič in ga izlival curkoma v želodec, pobegnila je od tod četrta žaba, da je ne bi gnjusna poplava zadušila. Pamet jej ni hotela odpreti. Poleg hrvatskega pregovora: „Sila Boga ne moli“, prilomastila je v hramček tudi brez dovoljenja. Ker je bil za pet osob pretesen, vnel se je strašen hrup, pretep in polom. Žabe so vrgle najprej Pamet iz hrama, potem pa so vse, kar je bilo v njem, raztrgale, potrle in porazbile. Napósled so se jele klati in daviti med sabo, dokler so vse upehane in izranjene na pol mrtve pocepale in umolknile. Kar so delale žabe, delal je pijani Noe, dokler se je zgrudil na isti način tudi on in zaspal. V spanji mu je vino izhlapelo in žabe, ki so se s časoma zopet zavedele, preselile so se nazaj v svojo domovino. Po njihovem odhodu se je vrnila Pamet v svoj hramček, ali o joj, kako grdo je bil razdejan in opustošen! Niti najmanjša stvarca ni ostala v njem cela in nepohabljena. Vsak drug bi bil obupal in rekel, da te kvare ni moči popraviti. Ali Pamet je bistroumna umetnica in spretna delavka, ki se ne ustraši nobenega posla in truda. Najprej je pomila in požuljila pòd, preslikala stene in si ulila (za vsako gospodično preimeno reč!) ogledalce. Potem je trebalo tesati, strugati, presti, tkati, šivati, plesti, vesti in še marsikaj družega. Delo se je tako čudovito pospešilo, da je bila še tisti dan popoludné nova oprava dogotovljena. Ko se je Noe iz težkega spanja prebudil, bolela ga je glava; ves život mu je bil potrť, duh pa tako čmeren, da mu se ni ljubilo niti govoriti. Ko pa je Pamet svoj hramček zopet uredila in prenovila, odlagnilo mu je, kakor bi odrezal. Truplo in duša sta mu brzo okrevala; z boleznijo je prešla tudi otožnost. Hudo žejo, ki mu je sušila grlo, potolažil je peti poliček, s katerim si je postregel po srečno prebiti nadlogi.

Kar je doživel Noe, dogaja se prijateljem vinske kapljice še dan denašnji. Za merilo te pijače rabi naš narod že od nekđaj žabe. Jedna razveseli srce in ne škodi niti duhu niti telesu: noben pameten človek je ne zameri in ne očita. Tudi dve se opráčata, ako zalezeta v glavo prav poredkoma. Tri so že čez dovoljeno mero, ali na svatbah in ob drugih velikih svečanostih in godiščih se jim ni moči vselej ubraniti: če niso preveč hudomušne, jih ljudje ne sodijo baš strogo, dobrega glasu in poštenja ne vzamejo. Za štiri žabe pa ni nobenega izgovora. Ker človeka poživinijo, zmatrajo se po pravici za greh, grdobó in sramoto. Nesreča, da jih ujame, primeri se lahko tudi modrijanu, ali se ne bo z njimi ponašal, nego se sramoval in zanaprej takih prilik ogibal.

Vinska modrost.

Posnetke priobčuje J. Trdina.

(Dalje.)

8. Vino je učeno. Človeka domisli kdaj takih rečij, o katerih mu se treznemu niti ne sanja. Pri bokalu znajo Slovenci hrvatsko, nemško, talijansko, pretresajo duhovito skrivnostne besede sv. pisma, ugibljejo težke matematične probleme. Tudi Noetu se je um čudno razjasnil in izbistril o prvem pridelku iz vinógrada. Premišljujoč pota in načine, kako bi si olajšal in polepšal truda polno življenje svoje, izumel je črke in pisanje, ki je bilo do takrat ljudem povsem neznano. Vesel in oduševljen je hotel novo umetnost poskusiti in zapisati stavek: Meni se danes prav dobro godi. Mesto papirja je rabil cesto, mesto črnila cestni prah, mesto peresa svoje noge. Šel je naravnost štiri korake naprej, potem dva nekoliko v stran, nazaj pa zopet dva nekoliko na desno naprej, in slednjič štiri naravnost nazaj. Tako je narisal popolnem pravilno prvo črko svojega stavka, véliki **M**. Po nesreči pa je nastopil takrat zánj tisti usodni trenutek, da se je moral zrušiti. Ležé na tleh ni mogel se ve da nič več pisati, tudi je kmalu potem zaspal in zasmrčal. Ko se je zopet iztreznil, izginile so mu črke iz glave, kakor bi jih nikoli ne bi poznal. Ali njegovo slavno izumenje ni ostalo brez sledu in spomina. Véliki **M** pišejo pijanci prav pridno po cestah še dan denašnji. Ta črka je torej med vsemi najstarejša in jedina, o kateri se ve čisto za gotovo, kdo jo je prvi izumel in zapisal.

9. Kdaj in kako se je upijanil prvikrat človek, smo slišali. Zdaj moram še opisati, s kakim nasledkom so zaželele vina naše domače živali: pes, krava in konj.

Čuvaj se je v krčmi prav dobro gostil. Dobil je kruha, kostij in mesá, da mu je ostajalo. Jako čudno pa se mu je zdelo, zakaj mu gospodar, ki ga je tako rad imel, ni ponudil nikoli vina. Videl je vsak dan, kako v slast je pijó ljudje, pa je sodil po pravici, da ta pijača ne more biti ogabna. Česar mu niso privoščili domačini, poiskal si je sam. Šel je v odprto klet in jel srkati iz sklede, ki je stala pod pipo. Fi! vino je bilo kislo in zoperno, da ga je streslo. Dejal je: Prvi pot nisem dobro pogodil, ali kar so pustili pivci v kupicah, bo gotovo kaj boljšega. Če je dišalo ljudem, ne bo smrdelo niti psu. Pokusil je zaporedoma ostanek za ostanekom, ali našel je v vseh kupicah tako kislico, kakor je bila v skledi. Čuvaj se zamisli in velí: V tej pijači mora biti

neka skrivnost. Sladka je gotovo, ker bi je drugače ljudje ne pili in ne hvalili. Vidi se, da je jaz ne znam prav srkati. Treba mi paziti, da nmetnost zasledim. Jel je bistro gledati, kaj pivci delajo, in jih pridno posnemati. Pili so ga rajši popoldne nego dopoldne. Pokusil ga je tudi on popoldne: sladkosti ni našel v njem nobene. Največ jih je prihajalo v krčmo v nedeljo in druge praznike ali pa, kadar je bil v obližji kak semenj ali cerkven shod. Take dni ga je srknil vselej tudi Čuvaj ali mu se ni hotelo nič zboljšati. Kakor gostje je sedel večkrat za mizo pa si nataknil na uho gospodarjevo kapo, v gobec dejal kósec smodke, tolkel s šapo po mizi, raztezal se po klopi, naslanjal se na to in drugo stran ali vse te in še mnogo druge človeške navade mu niso pomogle nič, čisto nič: vino je ostalo kislo in zoperno. Zapazil je, da ga pijó najbolj z veseljem, kadar jih je veliko društvo in se hrupno pomenkujejo, zmerjajo in prepevajo. Tudi on je povabil vse svoje tovariše iz obližja, pa jih posadil za mizo in začel ž njimi na vse grlo lajati in zavijati, ali vino gnusilo se je vsej družini, soglasno je izrekla sodbo, da taka čobodra ni za pse. Čuvaj je hotel še jedenkrat poskusiti. Kadar so prišli pit fantje s svojimi dekleti, podirali so je tako hlastno, da jim je moral krčmar neprenehoma po drugo hoditi in bili so vsi tako srečni in veseli, da bi bili najrajši ves dan in vso noč tako skupaj ostali. Ni mogoče, da bi jih ugrel in oduševil kak cviček. Čuvaj je bil uverjen, da dobi vino slast, ako se pije z ljubico. Šel je po sosedovo Kódrico, milico svojo, pa sédel ž njo za mizo in jej začel nazdravljati. Zaman! Tudi ta poskušnja mu je izpodletela; niti pri Kódrici ni bilo vino ne za sled boljše nego druge krati. Dejal je: Ljudem se je zmešalo, da jim ljubi taka zélnica. Povzdignil je visoko sprednjo desno šapo in se svečano zaklel, da ne bo vina nikoli več pokusil in ga niti pogledal. Ali zgodovina nam je ohranila resnično poročilo, da Čuvaj ni ostal zvest prisegi svoji. Še tisti teden ga je zaželel in šel srkat pod pipo. Pokušaje ga, privadil mu se je bil, da ni mogel več prebiti brez njega. Vsak mesec ga je več popil, zdelo mu se je čim dalje boljše in slajše in predno je preteklo leto, čudil in smijal se je sam sebi, da je imenoval to žlahtno pijačo kislico in zélnico. Modri možje trdijo, da se ga naučí tudi človek pokušaje in polagoma piti, dokler postane s Čuvajem vred pijanec in izgubljenec.

10. Sivka je zagodrnjala na gospodinjo: Jaz ti dajem vsak dan pet majólik mleka, ti pa si tako nehvaležna, da mi nikoli ne prineseš druge pijače nego prazno vodo. Vina, ki ga sama tako rada čivkaš, zdi se ti škoda. Žena se zasmee: Kdo pa je vedel, da hodi tudi tebi na misel. Da ne boš huda, grém ti précej pónj, Bog ti je blagoslovi!

Natočila jej ga je polno skledico in postavila v jasli. Krava pa se zadere: Če ga nisem več vredna, odnesi še ta požirek! Vodo dobivam v keblu, tudi vina mi daj poln kebel ali pa nič. Gospodinja je zmajala z glavo, ali da ne bi Sivke razžalila, izpolni jej voljo. Krava se nagne in izprazni kebel. Nasledki so se kmalu pokazali. Jela je strašno brcati, rogoviliti in blazneti. Odtrgala se je od jasel in divjala na plan. Tamo je pobodla vsako živo in mrtvo stvar, potem pa se zvrnila v znak, pomolila jezik iz gobca in vse štiri noge od sebe in začela izbulivši zakrvavljene oči na vso moč grdo mukati, ruliti, tuliti in rigati. Ljudje in živali so pljuvali nánjo, gledaje tako nakazno grdobo. Takrat se je porodil pregovor: „Pijan kakor krava“. Ali vsi ljudje niso imeli pravice, rogati se Sivki. Ona se je osramotila samó jedenkrat, pozneje ni vina nikoli več žaželela in prosila. O pijanci pa so trdili z dobrim razlogom modrijani vseh vekov in narodov: da se takrat izpreobrne, kadar se v jamo zvrne.

11. Vranec je bil razumen in iskren konj, ljubimec svojega gospodarja, ki mu je usipal rad najlepšega ovsa, kolikor ga je pozobati mogel. Na hrano se ni nikdar nič potožil, domislil pa se je, da dobiva premalo vina. Kadar je ostal doma, moral se je zadovoljiti s samo vodo. Na dolzem potu ali ob težkem delu mu je prinesel gospodar kdaj tudi merico vina, da si je komaj grlo zmočil. Vranca je to jezilo, začel mu je očitati skopost in nehvaležnost. Dejal je: Ljudje so tako veseli, kadar se ga nasrkajo! Tudi jaz bi bil rad vsaj jedenkrat v svojem življenji po polnem srečen. Prinesi mi ga tóliko, da ga bom dosti imel, saj te ne bom nikoli več nadlegoval. Gospodar, dober mož, veli: Ker mi služiš zmerom zvesto in po volji, bilo bi záme prav grdo, da ti te male prošnje ne uslišim. Prinesel je polno vedro in je postavil prédenj. Vranec je hlastno požre in se upijani. Kakor drugim pijancem, zmešalo se je tudi njemu. Zarezgetal je veselo: Zdaj vidim, da me imaš res rad, ali še veliko bolj očitno bi mi dokazal svojo ljubezen, da me v zameš k sebi na voz. Krasno bi bilo videti dva taka korenjaka, kakor sva midva, jednega poleg družega. Pa tudi to bi mi neizrečeno dobro délo, da bi zavidali vsi tovariši moji sreči in slavi. Gospodar je ljubil šale in mu izpolnil tudi to željo. Z njegovo pomočjo se je skobacal k njemu na voz in dva čila in močna Belca sta zadrdrala ž njima na sprehod. Kmalu so ja začeli srečavati razni konji iz vasi, ki so peljali pôljske pridelke domóv. Vsi so se zgrozili, zagledavši Vranca na vozu in se jeli rogati: Fej te bodi, kaka gnusna crkovina! Velik bahač je bil mlinarjev Vranec. Gospodar ga je krmil bolje nego sebe, zdaj ga pa vleče na pogreb h konjederču! Te besede

niso Vranca nič razžalile, še veselil se jih je in se režal zadovoljno: Znanci zabavljajo, ker so mi nevoščljivi. Voz dojde tudi Mesarjev Šarec njegov najboljši prijatelj. Tudi on si je mislil, da pelje gospodar crkne-nega Vranca h konjederu in je začel bridko jokati in žalovati. Vranec se zagrohota in veli: Prismođa! le poglej da sem živ. Z gospodarjem se vozim za to, da pokažem sosodnim kljusam, kako me ljubi in časti in da sem več vreden, nego vse one skupaj s tabo vred. Modri Šarec globoko vzdihne: Bog se usmili, da sem moral čakati tako sramoto. Do zdaj so nas imeli ljudje za najbolj bistroumne živali na svetu. Dostokrat sem slišal, da smo pametnejši od marsikaterega človeka. Odsle pa vem, da jim bomo rabili za sramoten pregovor. Kadar bodo hoteli očitati komu kako prav veliko budalost in nezmiselnost, porekó brez dvojbe: Pogledjte ga no, ta brglez je neumen kakor konj. — Prerokovanje prebrisanega Šarca se je izpolnilo.

(Dalje prihodnjič.)

Gospod Janez.

Novela. Spisal Janko Kersnik.

II.

Pet dnij je bilo že minilo, odkar je župnikov gost bival v farovži. S prvega je bilo skoraj videti, da ne ostane dolgo — župnikova sestra je tako prerokovala, kajti dozdevalo se jej je, da se Peter dolgočasi — toda dan za dnevom je bilo bolje, in napósled je Urša ob priliki šepnila gospodu Janezu, da je Petru morda vender le po vseči tukaj v Grmu.

Le-tá se je zadovoljno nasmehnil.

Prav istega dné pa je po večerji obrnil se Peter do prijatelja ter dejal obžalujé: „Čas poteka, ljubi moj; dva, tri dni morda še, potem pa moram zopet od tod.“

„Kaj boš hodil? Dopust ti mine v treh tednih, torej čemu in po kaj drugam? Se ve da, dolgočasiš se tu!“

„Kaj še, Janez! O tem ni govora; da bi mi bilo moči le vedno tako mirno živeti, kakor tu pri Tebi!“

„Ah, le počakaj! Ko si boš uredil svoje stanovanje in svojo pisarno na Križi, ko boš oblasten gospod sodnik — kako mirno Ti bodo

Vinska modrost.

Posnetke priobčuje J. Trdina.

(Dalje.)

12. Ko je prebil Kristus svoj štiridesetdanski post, hotel je zapustiti puščavo, ali dolgo stradanje ga je tako oslabilo, da se je komaj premikal in začel že omedlevati. Trta, ki je rastla v samotnem skalovji, videla je to trpljenje in Kristus se ji je smilil. Ponudila mu je svoje grozdje, da se okrepča. Kristus si je utolažil ž njim žejo in lakoto, blagoslovil trto in ji obljubil večnost. V nebeškem raji ne bo nobenega pozemeljskega drevesa in zélišča, za jedino vinsko trto se vé, da bo zelenela, rastla in rodila svoj žlahtni sad tudi na ónem svetu v spomin in nagrado, da je otela božjega sina iz smrtnih težav in bolečin.

13. Kristus in sv. Peter sta prišla o poletni sopárici k ubogemu kmetiču in prosila darú. Usmiljeni mož jima velí: Kruha ali kakega družega založka vama ne morem dati, ker ga sam nimam, ali prinesel vama bom kozarec dobre vode iz domačega vodnjaka, da si ugasita žejo, ki je hujša od lakote. Za povračilo mu blagoslovi Kristus vodnjak in izpremení vodo v najboljše vino. Revež je začel krčmariti in bogateti. Kristus in sv. Peter prideta zopet k njemu v podobi starih romarjev in ga prosita požirka vina. Krčmarja pa je bil denar napuhnil in ga tako utrdil proti siromakom, da se zadere nánja: Ako sta žejna, napijta se one-le mlake. Če tekne koristnim kravam, bo dobra tudi za take malopridne vlačugarje, kakor sta vidva. Kristus vzame rupi svoj blagoslov, vino v nji se izpremení v mlakužasto vodo, ki se je gnusila ljudem in živalim. Trdosrčnemu kmetiču ni zalegel dosti strženi denar, kmalu je bil bolj siroten nego prej, ker ni imel na svojem zemljišči niti zdrave vode. Takrat je izustil Kristus ostro besedo, da bo zapustila sreča vsako krčmo, ki ne bo usmiljena proti ubogim. Za slabotnega starca in bolnega reveža ni noben dar toliko vreden kakor kupica dobrega vina. Kdor jima ž njim postreže, smé se nadejati božje milosti na tem in na ónem svetu.

14. Ljudje so sezidali lepo cerkev in dejali zadovoljno: Tukaj bomo odslé Boga častili. Hudič postavi poleg cerkve krčmo in velí: Tukaj pa mene.

15. Potikaje se po svetu prišel je hudič h kmetu, ki ga ni poznal in ga pogóstil prav dobro z jedjo in vinom. Hudič ga vpraša, koliko mu je dolžan. Kmet pravi: Nič. Če sem storil kaj dobrega, bo mi že Bog povrnil. Hudič se namrdne in velí: Takih besed ne morem slišati,

povračilo ti bom dal jaz sam. Ná, tu imaš patent za krčmo. Če boš točil pošteno, ne čaka te mnogo dobička. Če boš pivce sleparil, pa obogatiš gotovo v desetih letih in morebiti še prej. Kmet vzame patent in naredí krčmo. Ker te pravice ni imel nobeden drug kakor on, dohajali so pit od vseh strani; po dnevi in tudi po noči se je vse trlo veselih gostov. Od kraja je krčmaril pošteno, ko pa je videl, da mu ostaja le malo dobička, začel je vlivati v vino vodo. Zdaj si je hitro opomogel. Predno je preteklo deset let, šteli so ga za prvega bogatina v vsi deželi, hudiči pa za najboljšega svojega prijatelja na zemlji. Po smrti so prišli po njegovo dušo vsi za jedno s svojim kraljem Luciferom in jo odnesli z veliko slavnostjo na dno pekla. Ista čast je doletela pozneje vsakega krčmarja, ki je prodajal vodo za vino.

16. Jako priden kmetič je delal in delal, da bi se izkopal iz revščine, ali ves trud mu je ostal jalov in brezvspešen. V ti stiski je poklical hudiča, da bi mu pomogel. Hudič pride in velí: Priskrbel ti bom sod zlahtnega vina, ki se ne bo nikoli izpraznil. Tekel bo brez presledka do tvoje smrti. Napravi si krčmo in toči vsakemu pivcu pol vina pol vode. Moja pijača je tako močna, da ne bo nihče zapazil, da jo krščuješ. Obogatel boš prav hitro. Ali to se vé, da ti čarobnega soda ne morem darovati. Za plačilo dal mi boš po smrti svojo dušo. Verjemi mi, da ti jo bom položil v najgorkejšo posteljo, ki se dobí v našem preljubem peklu. Povej, če si zadovoljen? Kmet odgovorí ves ginen: Kako bi mi prelepa tvoja ponudba ne bila všeč! Na tako dobrega in resničnega prijatelja, kakor si mi ti, nisem se še nikoli nameril, kar sem na svetu. Ali, bratec dragi, moraš mi vsakako obljubiti, da boš hodil tudi ti k meni pit, ker bi se mi prehudo tožilo brez tebe. Hudič mu radovoljno to obljubi. Opomnivši ga še jedenkrat, da ne smé prinesiti nikomur vina brez vode, odide in mu privalí še tisti večer svoj čudoviti, neizerpni sod vina. Drugi dan je jel kmetič krčmariti. Pivci so hvalili v jeden glas njegovo vino, dasi je prilil vsakemu polovico vode. Vino jim je računal, vodo pa dajal zastonj. Po takem se je pilo pri njem ne le bolje, ampak tudi mnogo ceneje nego v drugih krčmah. Imel je zmerom toliko gostov, da ni mogel vsem postreči. Kadar je prišel hudič, natočil mu je čistega vina, v katerem ni bilo ne kaplje vode. Hudič ga je srkal v slast, ne sluteč krčmarjeve zvijače. Kmetič je kmalu silno obogatel in živel veselo in brez skrbi za svojo dušo. V svoji obilnosti ni pozabil cerkve in revežev in ostal je vedno ponižen, krotak in prijazen proti vsakemu človeku, da ni imel nobenega sovražnika, ki bi mu bil zavidal in želel kake nesreče. Po prav lahki smrti je stopil pred sv. Mihela, ki téžka grehe in dobra dela

in sodi duše, ter mu razložil vse na tanko, kako je živel in krčmaril, Sv. Mihel ne najde v njem nikakega smrtnega greha in mu podá svojo mogočno roko. Takrat se oglasi hudič in zahteva poleg dogovora krčmarjevo dušo. Sv. Mihel pa ga zavrne srdito: Ne blebetaj tako neumno! Mož ni točil vsakemu pivcu pol vina pol vode, kakor sta se bila zmečila. Ti si pil pri njem vselej čisto kapljico. Če si hotel, da bi mešal vino samó ljudem, tebi pa nosil nepopačenega, moral bi bil to razložno povedati, ko sta se pogajala, česar pa nisi storil. Vajin dogovor si tedaj sam prestopil in mu vzel veljavo. Drugim gostom je dajal krčmar res da pijačo, v kateri je bilo komaj pol vina, ali jim ni zaračunal nikoli ne krajcarja za vodo. S tem ni škodil ne svoji duši ne pivcem. Njim je še prav veliko koristil, ker jih je obvaroval greha, da se niso mogli upijaniti. Kdor hoče ugrabiti človeku dušo, mora biti pametnejši od njega, kar pa ti nisi. Poberi se in dokler ne boš imel boljše pravice nego danes, ne hodi me nič več nadlegovat.

17. Krčmar je umrl in potrkal na nebeška vrata. Sv. Peter pride gledat, kdo je, in ga zapodí; dejal je, da Bog ni ustvaril nebes za take posvetnjake in burkeže. Mož, ki v peklo ni hotel iti, na svet pa se ni smel povrniti, postavi pred nebesi krčmo in začne točiti. Svetniki so ga kmalu zapazili in jeli zahajati k njemu. Krčmar je znal svoje goste izvrstno kratkočasiti, pa ni čudo, da se je zbiralo pri njem vsak dan več nebeščanov. Mnogo jih je sedelo, še veliko več pa jih je moralo stojé piti, ker je bilo za toliko množico premalo klopj in stolov. Sv. Peter naznani Bogu strašansko pohujšanje, ki se godí pred nebeškimi vrati. Bog mu se zagrozi s prsom in ga pokara smehljaje se: Peter, Peter! kaj tožiš druge, ko si napako zakrivil ti sam. Da si dovolil krčmarju priti v nebesa, ne bi bilo nič tega pohujšanja. Le hitro pojdi in popravi neumnost svojo!

(Dalje prihodnjič.)

Venóči cvetlíci.

Venóča cvetlíca ob poti,
 Ko tebe mi gleda okó,
 Zakaj se bolest me poloti,
 Zakaj mi srcé je tesnó?
 Radóstno prepévajo ptice,
 Veselje navdaja ves svet;
 Krog tebe so v cvetji družice,
 A tebi umira že cvet.

Oj, skóraj, saj vém, doživéla
 Uboga boš róžica ti;
 Povéj mi, čemú si cvetéla,
 Ker cvet se že tebi suší?

Venóča cvetlíca ob poti,
 Ko tebe mi gleda okó,
 Zakaj se bolest me poloti,
 Zakaj mi srcé je tesnó?

Svoimir.

in omamljena sem bila od čuda in blaženstva, kajti odpirala se je med hribi nenadno široka dolina in v vsi svoji krasoti, poslavljene od solčne svetlobe, stali so blizu, prav blizu pred nama Švicarski prevzvišeni plemenitaši! Blesteče krone so nosili in z demanti čez in čez pretkan je bil večni njih hermelin! Najprvi se je pokazal mogočni Strahlhorn, potem triglavi Mischabel in za njim velikan Simplon z neizmernimi svojimi ledenimi planôtami. Južno nebó, najlepše jezero, rajsko-cvetoče bregovje in — večen sneg! Kje na zemlji je še najti združena taka čudesa? Mislim, da se z njimi svet ne more ponašati v drugič. Srce mi je vrisalo od veselja in ob jednom ga je polnilo sladko hrepenenje, kajti tako domače me je pozdravljajl sneg tam na skalnatih stenah, in planine so mi bile tako znane, kakor bi jih bila že davno gledala — domovina, domovina, mila tvoja podoba je stala pred manoj! V največjih umotvorih stvarstva je tebe objemal željni moj duh! —

(Dalje prihodnjič.)

Vinska modrost.

Posnetke priobčuje J. Trdina.

18. Ko se je vinstvo po svetu razširilo, potrebovalo je nebeškega skrbnika in varuha. Sv. Peter skliče svetnike in jih vpraša, kdo bi hotel vzprejeti to veliko in imenitno dostojanstvo in službo. Vsi so se v jeden glas branili, ker so dobro vedeli, koliko greha bo prišlo iz vina, ki bi bilo izročeno njihovi skrbi. Sv. Peter velí: Ker se nihče za to čast ne oglasi, treba vadjati. Prinesel je v obeh rokah, da je komaj držal, cel kup kratkih slamic, med katere je vtaknil jedno dolgo in rekel svetnikom: Vlecite, kdor potegne najdaljšo slamo, moral bo biti vinski čuvaj, slab ali dober, kakor ga bo volja: na službo mu ne bo pazil noben priglednik ali vohun. Vsak svetnik vzame slamico, najdaljšo izvadjaja sv. Urban. On se razsrdi in velí: Jaz bogme ne bom pospeševal pijanosti in razuzdanosti; grozdje bom gospodarjem tako varoval, da bodo lahko spravili svoj dobiček, velike posode ne bo treba omišljati zánj. Za jedno dobro letino jim bo prišlo pet, kdaj tudi deset slabih. Ker ni mislil zapustiti nebes zaradi te sitnosti, šel si je iskat hlapcev, ki bi skrbeli po vseh vinskih deželah, da trta ne bi mogla roditi nikjer predobro in preobilno, zlasti ne več let zapóred. V svojo

službo je vzprejel najhujše fante, ki so se nahajali na svetu. Ime jim je bilo: Pozebčev Pavel, Paležev Peter, Tóčarjev Elija, Oblakov Jarnej in Tičarjev Grega. Pavel se je trudil, da je trsje pozeblo, Peter je pošiljal na grozdje, ko je cvetelo (v drugi polovici rožnika) pogubljeni palež, Elija ga je pobijal s točo, Jarnej mu je delal škodo z oblačnim in deževnim vremenom in kar je ostalo tem štirim, pozobali so do malega vse škorci, kósi in drugi ptiči, katerih je napodil Grega brez števil v vinógrade. Tako se je godilo takrat in tako je še dan denašnji. Neusmiljeni hlapci sv. Urbana so krivi, da grozdje le malokdaj prav dozori in da so bogate vinske letine skoraj še bolj redke, nego bele vrane.

Opomnja. Hlapci sv. Urbana se zovó, kakor se vsak lahko domisli, po svetnikih, katerih god se praznuje tiste čase leta, ko so trte in grozdje v največji nevarnosti, da jih ne pokonča vreme. Jediní izimek je Tičarjev Grega, ki je dobil pridevek svoj od tod, ker se ženijo ptiči po narodni pravljici o sv. Gregorji.

19. Kurent se je porodil med javorovim drevesom in vinsko trto na prijazni Trški gori. Uboga, tamošnjim Dolenjcem neznana mati je iskala zaman botrov otroku svojemu. Obupno je zaječala: Ti ljudje so trji od kamena. Preljubi priči poroda mojega, zeleni javor in cvet toča trta! usmilita se vsaj vidva nedolžne sirote, bodita mojemu Kurentu botra in dobra prijatelja, ako mi je namenjena smrt, predno si bo mogel še služiti kruh s svojimi rokami. Javor in trta sta uslišala milo prošnjo jokajoče matere in jo potolažila. Javor ji velí: Naj si naredí tvoj sin gosli iz mojega lesa. Pele mu bodo tako čudovito zvoneče, lepo in ginjaivo, da ga bodo vabili v bližnje in dalnje kraje, v kmetiške kočé in gospóške gradove in hranili bolje nego brata in prijatelja. Vinska trta je dejala: Jaz botra pa bom skrbela, da bo prišel povsod, kjer koli bo godel, na mizo bokal za bokalom, za veselo uživanje vsi družčini in tudi njemu. Zaklinjam ti se, draga mati, da žeja ne bo nikoli morila Kurenta tvojega. Kar sta botra obljubila, pošteno sta tudi izpolnila. Predno je še dorastel, slúl je Kurent za prvega godca v deželi in bil deležnik vsake gostbe in veselice. Ni mu trebalo pasti krav in ovac, niti potiti se na polji. Živel je brez žalosti in skrbi, brez truda in žuljev. Nihče ni pojedel toliko mastnih založkov, nihče popil toliko kupic sladkega vina, kakor slavni umetnik Kurent. Prvak vseh godcev bil je ob jednem tudi prvak vseh vinskih bratcev. Staro, jako verjetno poročilo trdi, da so podedovali neugasno žejo njegovo godci vseh vekov in narodov in tudi slovenski in to brez razločka, naj stanujejo in kratkočasijo svet na pisani deželi ali pa — v beli Ljubljani.

20. Sv. Urban je vprašal prijatelja Kurenta, če je zagodel ljudem že vse pesni in napeve, kar jih zna. Kurent je dejal: Vse, samó jednega še ne. Tega napeva pa zato nisem hotel igrati, ker bi poslušalce tako razvnel, da bi popili vse vino, ki ga imajo, prej nego v treh dneh in bi se tako naskakali, da potem štirideset dnij ne bi mogli nič plešati. Sv. Urban zavriskne veselo: Brate, povedal si mi krasno novico. Zdaj vidim, da bi se moglo vsaj to leto odpraviti pohujšanje, ki ga dela o svetem postnem času vino in kar je ž njim v zavezi. Lepo te prosim, zagodi Slovencem najboljšo kratkočasnico svojo, da jim poteče vino že pred pustom in bodo mirovali potem vsaj do Velike noči. Kurent obljubi prijatelju, da mu bo željo izpolnil, dasi ga je nekoliko skrbelo. Pustno nedeljo jel je hoditi od hiše do hiše, od vasi do vasi in gósti rojakom tako burkasto in radostno, tako sladko in zapeljivo, da so pili, jedli, vriskali, peli in skakali noč in dan, kakor da so pobesnili in zdivjali. Z vinom, pečenko in potvico so gostili vsakega brez razločka, prijatelja in sovražnika, domačina in tujca, berača in bogatina. Ostanke so polivali in metali po tleh, da so se napasli ž njimi vsi psi in mački, vsi vrani, krokárji in kragulji, kar jih je živelo takrat v dolenski krajini. V svojem zamikanji in oduševljenji dali bi bili ljudje človeku, da jih je prosil, dušo, srce in časno in večno izveličanje svoje. Kurenta so iz neskončne hvaležnosti in veselosti skoraj zadušili z burnimi objemljaji in zdravijcami, katere je moral izpiti na svoje in njihovo zdravje. Njegovi ženi, kateri je tekel že deveti mesec, dajali so za cvrtje cele košare jajec in cele sode najslajše starine, da bi se tolažila in krepčala z njo v slabostih in težavah bližnje otročje postelje. Tako je prišel o splošnem pitji in petji, ukanji in rajanji najveselejši dan vsega leta, slavni pustni dan, katerega se najé in napije do sitega tudi tisti siromak, ki je trpel vseh dolgih dvanajst mesecev žejo in lakoto. Ali to leto pustni dan ni prinesel polnih miz nì kmetu nì gospodu, nì bogatašu nì revežu. V svojih brezumnih, dvodnevnikih veselicah pojedli, popili in zatratili so Dolenjci vse, kar koli so bili pridelali in priredili boljšega. V kletih in hramih niso imeli več nì kaplje vina, v žitnicah nì zrna pšenice, v svinjaki nì jednega rilca, v kurnikih nì jednega kopunovega in puranovega kljuna. V tej prejšnje čase neznani revščini popraševali so se obupno, kdo jim je zakrivil to splošno bedo in sramoto. Od vseh strani je donel isti odgovor, da je krivec vsi nesreči hudomušni Kurent, ki je s svojimi vražjimi goslimi zmešal ljudem pamet, da niso mogli nič misliti na potrebe bodočih dnij, tednov in mesecev. Srdita množica ga je zgrabila in obsodila, da ga treba še isti dan zabosti, truplo mu sežgati in je vreči v Krko, da je odnese v daljni svet,

ker ni vreden groba v domači zemlji. Kazen se je zvršila na tanko tako, kakor je ukazal razkačeni narod. V nje spomin še dan danes Kurenta pustni večer v nekaterih krajih zabadajo, v drugih sežigajo ali pa mečejo v bližnjo vodo. Kurentova žena je porodila še tisto noč in drugi dan je šla iskat z detetom v naročji jokaje predrazega moža po vseh cestah in ulicah, po vseh lokah in dobravah. Na isti način ga išče vsako pepelnično sredo še dan denašnji. Tako je poginil stari Kurent, ali ta izguba se je brzo nadomestila, kajti je podedoval njegov sin, mladi Kurent, jasni um, goreče srce in spretne prste svojega slavnega očeta. Slovenske bajke in pustne šege ne bodo dale, da bi se mu pozabili godčevska umetnost, slana šaljivost in bistrumni domišljaji, s katerimi se je znal rešiti iz vseh stisk in nevarnostij na tem in celó na ónem svetu.

(Dalje prihodnjič.)

Gospod Janez.

Novela. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

Drznil se ni, objeti jo in stisniti k sebi; — obstal je pri oknu in zrl venkaj v krasno poletno noč.

A nagnil se je vender k nji.

„Helena, me li ljubiš — kakor ljubim jaz tebe — Helena — ali me ljubiš?“ —

Ona je obrnila rudeči, solzni obrazek k njemu. Sedaj bi jo bil objel in poljubil, toda vstopila je teta.

Ostal je še nekoliko časa pri čaji, katerega je bila pripravila teta — v slovó, kakor je dejala — pa odšel je kmalu.

Helena ga je spremila do stopnic.

„Se li moreva videti jutri?“ vprašal je Peter ter prijel jo za roko. „Jaz sem prost, po polnem prost — ves dan — po noči pa odpotujemo.“

Deklica je malo premišljevala.

„Dà, dà,“ reče potem, „toda ne tu blizu — tam pri môstu morda, če hočete — če hočeš — takoj popoludné — in potem pojdeva čez Reno v Deutz; tam me nihče ne pozna — — popoludné torej, izgovorila se bom pri teti.“

uri sva bili v starem mestu Arona. V lepi sobani gostilne „Italija“ se nama je skoraj sanjalo o tem, kar nama je bil podaril nepozabljivi dan. Vso noč sem hodila po palmovih in cedrovih logéh, temno-modro valovje je šumelo okoli njih in vánje je trosilo nebó blesteče svoje zaklade.

Za rana sva vstali drugi dan in sprehajali se na obali jezerski. Na neki višavi blizu Arone stoji velikansk, znotraj ótel in iz rude lit kip S. Karola Boromejskega. Vánj hodijo popotniki in celó gori v glavo svetnikovo se plazijo.

Ob najstih sva se odpeljali z vlakom. Železnica se vije poleg južnega konca jezera in prestopi Tičino. Pri Sommi je dejal jeden sopotnikov: „Tukaj je nekoč premagal Hanibal Scipijona“. Zaspano so se ozirali tovariši po golem, širnem polji. Bodi si, dejala sem sama v sebi. —

Peljali smo se sedaj čez plodovito lombardsko raván, ki je vsa obsajena s koruzo, z orizom in z murvami. Na vse strani, kamor seže okó, vijó se s grozdem obložene brajde. A vse to se mi je zdelo tako prazno in dolgočasno, brez luči in brez bóje v primeri z rajskimi slikami, ki sem jih gledala v ravno minulih dnéh, da mi je ugajalo, ko je ob jedni uri vzkliknil konduktér: „Milano!“

Vinska modrost.

Posnetke priobčuje J. Trdina.

21. Naši spredniki niso pridelovali nič vina. Za maše so je morali kupovati jako drago v dalnjih deželah. Prišel je k njim mlad, neznan berač. Poleg stare svoje navade so ga lepo vzprejeli, pogóstili in prenočili. Pred odhodom jim velí: Bog vam plati! Za povračilo vaše dobrote puščam vam to-le dragoceno trto. Zakopljite jo tako pa tako in prinesla vam bo neizmerno korist, da mi boste gotovo do smrti hvalježni. Čez trideset let se vidimo zopet. To rekši se berač posloví in odide. Ta trta je bila vinska; ali naši dedje, ki je niso še nikoli videli, mislili so, da je nekak srobót in so se ji smijali. Dejali so, da se od nje ni nadejati nobenemu dobičku in da ni za drugo rabo nego k večjemu za tepežkanje. Res čudno je bilo to, da je obšlo vsakega, kdor jo je prijel, neudržno hrepenenje, da bi ž njo koga udaril. Predno je minulo četrť ure, jeli so si jo trgati jeden družemu iz rok in se ž njo mlatiti. Hišnega gospodarja pretep ujezí, da pograbi trto in jo vrže

skozi okno na cesto. Tamo jo najdejo in poberó otroci in zdajci se začnó tudi oni napletati ž njo. Nabijali so se, dokler so vsi jokali in se zvijali od bolečin. Mož skoči k njim, vzame jim vražjo trto in jo dá ženi z ukazom, naj jo précej sežgè. Ona se zadere: Zaradi tega spaka že ne grem netít ognja. Gospodar zagrmí: Moraš. Žena neče in neče. Jela sta vpiti in se oštevati in prepír se je končal s tem, da je srditi mož uporno babo s trto prav dobro namahal. Zdaj se je domislila svoje neumnosti in rekla, kesaje se: Prav se mi godí. Da sem zagrebla trto po beračevem opominu, ne bi bila danes tepena. Še isti hip jo je nesla za hišo in jo zakopala v rahlo zemljo, kakor jo je poučil neznani tujec. Trta se je prijela in rodila obilo grozdja. Iz jedne je prišlo s časoma mnogo stotin trt; Dolenjci so naredili vinógrad do vinógrada; v dveh desetkih let ni bilo nobene górice več brez trsja in vinskega hrama, brez veselih pivcev in pevcev, brez samopašnih šal in hrupnih kratkočasnic. Mnogo vina se je popilo domá, prebitek se je prodal Gorenjcem in cerkvam po vsi deželi. Mnogo koristi je prineslo vino dolenjski krajini, ob jednem pa tudi mnogo grdih napak in nerodnostij. Kakeršna je mati, taki so radi tudi otroci. S trto so prišli v Dolenjce pretepi, še stokrat hujše boje pa je v nemal povsod njen razposajeni, vrtoglavi zárod. Čez trideset let se je berač vrnil in Dolenjci so ga vzprejeli s tako čestjo, kakor bi se bil oglasil pri njih sam dunajski cesar ali rimski papež. Napravili so mu gostbo, ki se je vršila brez presledka štirinajst dnij in nočij. Da ni manjkalo pečenke, izpraznili so se vsi kúrniki in golobjaki. Namesto majolik stali so po mizah kabli in kupice so namestovali pivcem kôrci in lonci. Tako burnega in neskončnega veselja ni čakala dolenjska stran še nikoli, od kar jo je Bog ustvaril. Vsa grla so ohripéla od glasnega petja in vriskanja, vse noge opešale in otrpnile od neprestanega plesanja, skakanja in pribijánja. Berača so hvaležni Dolenjci skoraj zadušili s poljubovanjem in objemanjem. Vsi od prvega do poslednjega so pili ž njim brátovščino in več nego stokrat jim se je moral zakleti, da bo ostal do smrti pri njih. Obetali so mu in se rotili, da bodo skrbeli zánj bolje nego za svoje očete in matere, žene in otroke. Mož je bil od tolike ljubezni in sreče ginen, da je jokal kakor otrok. Žal, da so jeli tako hitro siliti na dan pogubljivi škratci, ki se skrivajo in prežé v vinu na lahkomiselné veseljake. Predno se je gostba končala, jele so leteti zadírčne besede, zabavljice in psovke; obča zloga se izprevrže v občo nezlogo, bratovska prijaznost v peklenško sovražnost. Za hudimi besedami so prišli kmalu še hujši udarci, veselo zbirališče se izpremení v tožno, krvavo borišče. Brez težkih ran ni ostal noben pivec, niti berač, katerega so slavili. Pijani

negodniki so mahali po njem od vseh stranij, dokler je slabotni starček onemogel in se zgrudil mrtev na zemljo. Tako povračilo je vzprejel od Dolenjcev njihov največji dobrotnik in prijatelj, zato ni čudo, da je vzel Bog ž njih vinstva blagoslov svoj in da so zdaj mnogo večji reveži nego Gorenjci, ki ne pridelujejo nì kaplje vina.

22. Na Dolenjskem je bila silna povódenj. Sava in Krka, Mirna in Temenica so stopile čez bregove in zalile vse doline in tudi nižje gore. Ljudje so z večine potonili; tisti, ki so se rešili na kak visok hrib, poginili so od straha in lakote. Živ in zdrav je ostal samó jeden človek, Stražan Lovrè. Pobegnivši v Gorjance je našel vinsko trto in jo milo prosil, naj bi mu pomagala. Trta je dejala: Ker imaš váme toliko zupanja, bilo bi grdo, ko te ne bi hotela uslišati, ali brez pogoja ne pomagam nikomur. Rodila ti bodem vsak dan toliko grozdja, do ne boš trpel nič lakote in si boš življenje lahko ohranil, dokler upade voda in si boš mogel za potrebno jed skrbeti sam. Za to dobroto pa mi se moraš zakleti v ime svoje in vseh svojih naslednikov, da boš ljubil mene in mojega sina bolj nego vse druge zemeljske sadeže in darove in da boš odredil v ti ljubezni tudi otroke in vnuke svoje. Sadil me boš povsod, brez razločka, če je kraj záme pripraven ali ne: torej ne e na prisojnih góricah, ampak tudi v mokrih nižavah, kjer me bo poparila slana, na visokih hribih, kjer bom pozebla, v hladnih jarkih, kjer ti ne bom mogla dati sladkega grozdja, in na strmih rebrih, kjer mi bodo odnašali prst nalivi in hudoúrniki. Z mano se boš bavil in ukvarjal, če boš imel tudi čez glavo drugih potrebnejših opravkov, ki bi ti prinesli več dobička od mene. Bo ti kazalo, da prikupiš k svoji kmetiji kak travnik, gozd ali njivo, ali ti ne boš smel poslušati svoje pameti nego boš potrošil zadnje svoje krajcarje za kósec vinógrada, da si boš imel od njega več izgube nego dohodka. Moje vino boš hodil pit ob praznikih in delavnikih. Vest te ne bo smela nič gristi, da boš zanemarjal zaradi njega božjo službo in svojo rodovino. Kadar te bo pritislila sila za denar, prodal boš rajši vsako drugo stvar, tudi zadnjo srajco nego preljubo svojo vinsko górico. Pri polni majóliki se boš kratkočasil v svojem hramčku po zimi in po leti s prijatelji in ljubiciami, če prav boš dobro védel, da boš ~~z~~pravil s temi veselicami ves svoj imetek: hišo, kmetíjo, vinógrad, pamet in dušo svojo. Prisézi, da boš izpolnoval vestno in na tanko te pogoje. Ali gorjé tebi in naslednikom tvojim, ako jih prestopite! Vse vode se bodo napele in poplavile ne le ravnine in doline, ampak tudi najvišje gore. Iz valov ne bo môči nikamor pobegniti, brez milosti bo moral poginiti ves dolenjski rod.

Ubogi Lovrè, ki se je bal smrti, ni pomislil, kako pogubni so ti pogoji in je prisegel vse tako, kakor mu je velela trta. Rešil si je s tem res življenje, ali nakopal je brez števila nadlog in rev svojim naslednikom. Poleg prisege, ki jih veže, mora jim biti vinstvo prva in glavna skrb in zabava, zaradi njega zanemarjajo polje in živinstvo, obrtnost in trgovino. Od tod izvira vsa njihova ubožnost in nesreča. Modri možje jih zaman učé, da bi se poprijeli umnejšega gospodarstva. Oni v odgovor kimajo z ramami in velé: Vse ni za vsacega; kar bogatí Gorenjca in Štajerca, ne bi koristilo Dolenjcem, temveč jih ugonobilo. Vsekako je stokrat bolje in pametneje, piti cvíček in stradati, nego izneveriti se dedovi prisegi in — utoniti!

(Konec prihodnjič.)

Novejši pisatelji ruski.

Píše K. Štrekelj.

II.

Iván Sergéjevič Turgénev.

(Dalje.)

Leta 1876. izdá Turgenev roman „Novino“, kateri je gotovo najznamenitejše delo njegovo. Teoretični nihilizem, kakeršnega nam je naslikal v „Očetih in sinovih“, izpremenil se je v letih tekočih že v praktično zvrševanje nihilističnih načel: beseda je postala mesó. Nihilist „Očetov in sinov“ hotel je z literarno-akademiško kritiko vseh naprav dati duška nezadovoljnosti svoji; nihilisti v „Novini“ pa hočejo prepričanje svoje tudi v dejanji pokazati in nabirati privrčencev svoji zastavi. Njih pomagála so iz prva čisto mirna in nedolžna: oni se ravnaajo po Bakuninovem gaslu „idti v naród“, katero menijo izpolnovati s tem, da zahajajo med narod, delé in razširjajo med njim evangelij prepričanja svojega ter posebno izkušajo otrgati ljudstvo žganjaríjam in vzgojiti v njem zanimanje za politično in socijalno življenje. V tem se oni razločujejo ne malo od nihilistov šestdesetih let. Oni zapuščajo svoja mesta v uradih, v društvu, trgajo vezí, ki jih vežejo z družinami in prijatelji svojimi in se ponižujejo k narodu, za katerega odslé delajo in živé. Možje postanejo rokodelci ali trgovci, največ pa učitelji, da bi si zagotovili svoj vpliv na mladino; žene pa hodijo delat v fabrike in

na katerih se je duh moj znal tako visoko povzdigniti. Kakor sem mrtev za narod svoj, tako sem mrtev za vzvišene ideale svoje. Ostala mi je samó še skrb, kako ohranim borno svojo osebo, dokler ne pride čas, da se tudi jaz povrnem v skupno našo mater zemljo. Hvala Bogu, vsaj te skrbi sem se rešil. Šel sem k ruskemu poslancu in ga prosil, naj me vzame med svoje. Prošnja mi je uslišana. Postal sem carski stipendijat v Peterburgu, a kadar ondu dovršim nauke svoje, dobim ruski državljan na Ruskem službo. Če se tudi nikdar več ne vidiva, ohrani me v dobrem spominu, a kadar se srečen povrneš med narod svoj, misli na lepe naše osnove v Pragi. Z Bogom! Presrčno te pozdravlja Tvoj Tebi vsegdar zvesti prijatelj

Vinko.“

To je bila poslednja vest, katero sem vzprejel o blagem prijatelji svojem. Mnogo sem pozneje pozvedoval po njem, toda ves trud moj je bil brez vspeha; niti tega nisem mogel zvédeti, če je sploh še med živimi. A spomin na dragega prijatelja mi je leta in leta živel v srci in nisem se ga mogel otresti prej, da sem spisal te spominske črtice iz nepozabljivih mi dijaških let. Urednik, kateremu sem poslal rokopis svoj, spoznal je v mojem Vinku tudi svojega znanca ter mi je povedal, da je Vinko zdaj gimnazijalni profesor v malem mestu daleč tam nekje v širnih ruskih stepah na evropsko-azijski meji. Nesreča ga je preganjala tudi na tujem in v boji za vsakdanji kruh je moral pozabiti plemenitih osnov, katere je gojil dijak za narod slovenski.

Vinska modrost.

Posnetke priobčuje J. Trdina.

23. Ko se je odtekla voda, zapustil je Stražan Lovrè goro in začel po malem zopet kmetiti. Zemljišča je imel zdaj za sto graščin, ali zdelo mu se je na svetu strašno pusto in žalostno, ker je bil tako sam, brez žené, brez znancev, brez človeka, s katerim bi se mogel kaj pomeniti. Silno se je torej obveselil, ko je zagledal godca Kurenta. Povabil ga je v hišo svojo in pogostil, kar ga je najbolje mogel. Kurent ga vpraša, kako živi. Lovrè velí: Za vse drugo, hvala Bogu, prav dobro, ali toži se mi po društvu, najbolj pa po rodovini, ker nimam nì žene nì otrók. Kurent ga potolaži: V beli Ljubljani je toliko deklet, da roditelji ne vedó, kamo ž njimi. Če hočeš, pojdem précej tja, pa

jim bom zagodel tako lepo pesen, da se bodo usule vse za menoj. Pripeljal jih bom simo, da si izbereš nevesto po volji svoji. Lovrè je bil jako zadovoljen s to ponudbo in je dejal: Le hitro hodi, kajti mi samščina že preseda. Kurent se dvigne in odide. Lovrè pa je začel premišljevati, kako nevesto bi si izvolil. Modroval je tako-le: Moja žena bo mati novemu dolenjskemu rodu in plemenu. Biti mora torej taka, da mi bo rodila zdrave otroke, krepke sinove in lepe hčeri, vendar pa ne smé biti niti prevelika, niti premočna. Veliko babo je že grdo videti, ljudje ji pravijo konjska smrt in se ji rógajo. Premočna pa bi me lahko strahovala in ne mara kdaj tudi otepla, česar me obvarujta sam Bog in sveti Lovrenec. Rajši bi poginil ta hip, nego učakal tako sramoto. Moja bodoča Micika ali Ančika bodi lahka kakor mlada srnica, gibčna kakor vrtalka, brza in spretna kakor na škripcih. Beli koži gre po svetu velika slava, ali jaz je ne maram. Beloličnim ne diši delo na polji, ker se bojé, da bi ogorele. Jaz pa zahtevam pridno bábnico, ki se ne bo strašila solnca in pota in nobenega posla. Tudi je beseda vseh modrih mož, da so rjavke veliko bolj trdne in zdrave, nego mehkužne belke. Na vsak način si moram dobiti zaročnico, ki bo lepo okrogla in rejena. To ugaja očem in srcu, pa je tudi koristno in potrebno. Jaz sam otrók ne morem dojeti; moral bi jim poiskati, ako ne bo baba za nič, dojníce, ali v ti samoti je ne iztaknem, če bi se stokrat na glavo postavil. Nosek bo morala imeti žena prav, prav majhen, mene je Bog preobilno obdaril. Med očmi in usti narasla mi je taka strahotna kumara, da so me hodili fantje dražiti pod okno s pesnijo: Nos ima kakor kopito, — ki nikdar ni tobaka sito. Gospôdi ljubi veliko oko, jaz pa nečem, da bi bila žena moja podobna volu. Očij bo drobnih kakor brinje, ali bistrih in svetlih, ki mi bodo znale migljati in me gledati tako prilizneno in zaljubljeno, da mi bo kar srce trepetalo od rajske radosti in zadovoljnosti. Že od nekdaj gnusijo mi se usta, ki se odpirajo na široko od ušesa do ušesa kakor lésa ali podna vrata. Kakor oči in nos žene moje bodo majhna tudi njena usta, ustnice pa rudeče kakor jagode in tenke kakor papir. Večkrat sem slišal, da so taka usta rada žejna in da se jih drži grlo, ki je široko kakor rokav. Jaz pa pravim tako, da je slab mož tisti, ki ne privošči ženi svoji toliko vina, kolikor ga hoče popiti. Zdaj pa še nekaj. Nevesta mi bo prišla s Kurentom. Dekleta, ki hodijo po svetu za godci, ne morejo se šteti za svetnice, ali kaj za to? Tercijalke si niti ne želim, poštena pa je lahko tudi dobrovoljka. Treba mi bo dobro paziti in izbrati tisto, ki bo najbolj sramežljiva. Razuzdanke ne vzamem za ves svet, že zato ne, ker bi mi porodila in vzgojila cigansko

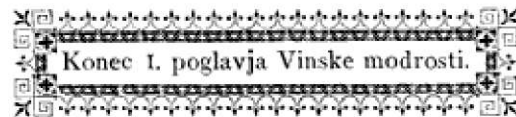
svojat, pred katero bi vsi pošteni ljudje pljuvali. Zdaj, ko sem vse potrebe in okolnosti svoje ženitve tako dobro premislil in premozgal, smem za trdno upati, da mi bo pomagal tudi Bog, ki pravijo, da Kranjca nikoli ne zapusti: če ni lačen, je pa žejen.

Stražan Lovrè se je o ti ne baš duhoviti šali veselo zasmijal in jel hrepeneče gledati proti Ljubljani. Kurent je pošteno izpolnil, kar je obljubil. Gredé gori in doli po ljubljanskem trgu privabil je s čudovitimi svojimi goslami celo vojsko deklet iz mesta, predmestja in z dežele. Ko mu se je zdelo, da jih je dovolj, napotil se je z njimi na Dolenjsko. Godel jim je tako sladko, milo in zapeljivo, da se nobena ni domislila, da se je treba vrniti domov. Zapazivši jih, skoči Lovrè v grmovje nad cesto, da bi jih skrivaj videl, gledal in ogledoval. Lepe so bile do malega vse, ali to mu pa ni bilo kar nič po godu, da so se stiskale tako očitno okoli Kurenta, poskakovale kakor razposajeni fantje in se široko in na ves glas smijale in grohotale. Že je začel obupovati, da si bode našel nevesto v Kurentovem krdelu, kar opazi kakih dvajset korakov zadaj deklico, ki je šla sama záse in si zakrivala desno lice in oko z robcem. Lovrè velí: Zdaj mi deklice ne bo treba več iskati. Mimo mene gre krasotica, ki je v obraz in život vsa taka, kakeršne si želim, ob enem pa sramežljiva in boječa. Srčno stopi k nji, prime jo za roko in ji velí: Pojdi z mano, bodi žena moja! Imela boš pri meni kruha in vina, kolikor boš hotela. Dekle zakliče veselo: Kaj tudi vina?! tega se ne bom nikoli branila, ali s tabo pa vender ne morem iti. Lovrè se začudi: I zakaj pa ne? Ona se zarudí in mu zašepetá: Zato ker bi me bilo preveč sram, ko bi šla vštric. Hodi ti zmerom kakih deset korakov pred mano, saj bom dobro gledala, da se ne bova izgrešila in izgubila jeden drugemu. Tako si je dobil Stražan Lovrè nevesto in mater vsem našim dolenjskim rojakom. Ta srečna deklica je bila Ovbetova Micika, ki se je porodila v ljubljanskem predmestju. Zvedenci trdijo, da so podedovale nje dobra svojstva tudi naslednice, da so vse prave Dolenjke lahke, gibčne in spretne, v obraz rjave, majhnih očij, ust in nosa, v vedenji svojem pa ljubeznive in vselej vsaj kolikor toliko sramežljive. Z robcem si menda še zdaj rade zakrivajo desno lice in oko in tudi vinska žeja jih baje malokdaj po polnem zapusti. Ali na Dolenjsko se je doselilo in zmešalo z domačini veliko gorenjskih, ribniških in drugih slovenskih in neslovenskih ljudij, po katerih so se prvotni deželški obrazi in nravi mestoma že močno popačili ali vsaj predrugačili. Ta narodna zmes je zakrivila, da se dobi dan danes ob Krki in Temenici dovolj velikih, močnih in nerodnih bab, v katere se človek le s težkim srcem zaljubi. Iz istega uzroka

pa se nahajajo zdaj sèm pa tam tudi take ženske, ki ne jokajo preveč, ako ne popijó ves dan nitj kaplje vina. O dveh starkah se celó govori, da ga nista še nikoli pokusili, kar sta na svetu, česar pa jaz iz prav dobrih razlogov ne verjamem.

24. Na Dolenjskem je gospodoval sila bogat grof. Imel je 30 kletij, v vsaki po 30 sodov vina, živine, denarja in zemljišč pa toliko, da jim števila sam ni vedel. Hči mu se je porodila samó jedna, ime ji je bilo Katrica. Deklica je prosila očeta, naj jo omoži. Grof privoli in ji ugame za doto vse Podgorje, z jedne strani od Save tja do Rožnega Dola, z druge od hrvatskega Samobora pa tja do belokranjskega Semiča. Njegove dobrote se itak Katrica ni mogla veseliti, kajti je izustil strašno besedo, da mora snubač, predno jo odvéde na dom svoj, pojesti vso žival, ki mu se redí v hlevih in svinjakih, v ovčarnicah, kurnikih in golobnjakih, in popiti do zadnje kaplje vse vino, ki mu leží v 30 kletih. Če ne bo mogel tega storiti, odsekal mu bo brez milosti glavo. Vsi mladeniči, bogati in revni, zlahtni in kmetiški so zaželeli lepe Katrice in rodovitega Podgorja, ali nihče se ni usodil, da bi prišel v grad in jo snubil. Dolenjci, ki se niso še nikoli za nobeno drugo reč po polnem zložili, trdili so v jeden glas, da Bog ni ustvaril človeku grla in želodca, ki bi zmogla toliko jedí in pijače. Nad Savo blizu Vač pa je živel takrat Telebánov Pongrè. Ta Pongrè je bil takov korenjak, da ga vsa vas ni mogla ustrahovati. Delal je za deset drugih, jedel za sto, popil pa za tisoč. Prav za prav so ljudje tako le govoríčili, dokaza niso imeli nobenega. On sam je trdil, da še ni bil nikoli sit in nikoli pijan, in da bi použil lahko vse, kar bi videl. Katrica je zvedela, kakov junak je Pongrè ter mu poročila, naj pride pónjo, ker ga ljubi. On se obveseli in jo gré snubit. Grofu se je grozno za malo zdelo, da bi imel kmetiškega zeta, vender mu obljubi hčer, kajti je bil uverjen, da ne bo mogel izpolniti pogoja. Ukazal je hlapcem in deklam, naj začnó za snubača kuhati, péči, creti in točiti. Pongrè séde. Sline so mu se cedile kar curkoma, kajti je bil od pota in vročine silno žejen in lačen kakor volk. Katrica stopi k njemu in ga milo gleda in opomina, naj napne vse svoje močí, da ne pogubí sebe, slave svoje in sreče njene. Tega Pongrétu ni bilo treba praviti. Predno se je spekel zánj drugi vol, bil je prvi že pojeden; jagenjčke, puráne in kopúne pa je prigrizoval, kakor drugi ljudje kosce kruha. Vina ni maral piti iz kupice, morali so mu prinesiti kebèl, ki je jemal devet bokalov. Pol goveje čede je poručal za zajutrek, drugo polovico za predjužinek. Opoludné se je lotil prascev. Za večerjo so ostale le tri borne ovce in nekoliko gosij. Grofovo kapljico pa je pcedil, da ni

vedel kdaj. Nobena rupa ne požira tako hlastno vode kakor je požiralo njegovo viteško grlo potoke vina, s katerimi bi se bila napojila lahko vsa dolenska krájina. Ko je oglodal vse kosti in si oblizal prste, zamašil se je z ajdovim otepom, potem pa sédel s Katrico v kočijo in vriskaje pognal konje proti Podgorju. Grof se je strašno jezil, da je izgubil hčer in Podgorje in dobil za zeta robatega Vačana. Zbral je veliko vojsko biričev in hlapcev in jo poslal za kočijo, da bi Pongréta ubili. Ko zagleda Katrica preganjalce, jela se je ihtiti in javkati: Gorjé nama, še danes bova oba mrtva, ti od meča grofovih hlapcev, jaz pa od neskončne žalosti, da te bom izgubila. Poglej, vojska je že pod klancem, skoraj bo naju došla. Pongrè velí smijé se: Pre-ljuba žena, ne boj se! To rekši izdere zamašek in zdajci bruhne iz njega velikansko jezero, ki zalije in utopi vso vojsko grofovih hlapcev in biričev. Srečno sta dospela ženin in nevesta v svoje Podgorje. Tamo si je sezidal Pongrè v goščavi vas, ki se imenuje v spomin njegov še dan danes Pángreč-Grm. Njegovi nasledniki so naši krepki in pošteni Podgorci. Kakor njihov ded slové tudi oni, da so najboljši jedci in pivci, ob enem pa tudi najpridnejši in najjeklenejši delavci na vsem Dolenjskem.

Drobtine za slovenski slovár.

Spisal Davorin Nemaníč.

Zdaj, ko se ureja slovensko-nemški slovár in se je nadejati, da bo mogel kmalu ugledati svet, a želeti je, da bi pokazal svetu, kolikor mogoče vse besedno bogastvo jezika našega, zdí se mi, da bi bilo dobro, ako bi óni prijatelji naše stvari, ki nabirajo in hočejo še nabirati novih besed za slovár, gledali ne samó na to, da naberó novih besed sploh, ampak da bi zapisovali tudi take sicer sploh znane besede, katere imajo po njihovih krajih kakšen drugačen, širji ali ožji pomen, kakor v navadnem kujiževnem jeziku in med narodom drugod, in da bi se posebno tudi obzirali na sinonimiko in na cele lestvice in skupine izrazov, ki jih ima narod za predmete in pojme, kateri stojé v kakšnih medsebojnih odnošajih i. t. d., tako n. pr. na razne izraze, nominalne in verbalne, ki jih ima narod za razne bolezni, duševne in telesne, za razna poljska in druga dela, razno orodje i. t. d.

Vinska modrost.

Posnetke priobčuje Janez Trdina.

II. Poglavje.

Uganke.

Lz kože je prišel, nima kože, za kožo leze? (Vino.) — Pri nas imamo fabriko, v kateri delamo iz lesa cukar, iz cukra blato, iz blata zlato, v zlatu pa se hudiček zareši, ki se rad v glavo zakadi? (Trs, grozdje, mošt, rumeno vino, pijanost.) — Mati je bila slaba, da brez palice ni mogla stati, rodila pa je junaka, ki ves svet premaga? (Trta, vino.) — Pod gorečim hribčkom studenec teče, najrajši ga pijo, kadar nima nič vode? (Rudeči nos, vinska pijača.) — Sovražniku še nisem nikoli nič žalega storil, prijatelja sem pa že marsikaterega umoril, kdo sem? (Vino.) — Ajda me vsi časte, krščenega me pa dostikrat še tercijalke zaničujejo? (Vino brez vode in z vodo zmešano.) — Sam sem lehak, da me vsak otrok zvrne; če se človeka primem, pa dobim težo, da ga ni korenjaka, ki pod njo ne bi omagal? (Vino v steklenici, pijanost.) — Sem fantič mlad, ne še léta star, pa užugam vsakega junaka? (Vino.) — Vrabčič ima gnezdo na sredi drevesa, mladički pa v vrh sfrče in drevo podero? (Vino v trebuhu, pijanost, ki človeka vrže.) — Oče je bingelj-bingelj, sina pa kliče cingelj-cingelj? (Grozdje, ki binglja na trti, vino, ki se kliče cingljaje na kupico.) — Potok v brezno pada, iz brezna pa iskre v glavo leté? (Vino, pijanost.) — Jaz sem tako dober, da ga nosim, v zahvalo me po tleh meče, pa mu ostanem vendar prijatelj? (Vino in pijanec.) — V leseni hiši leži, v stekleni gori, v meseni nori? (Vino, sod, steklenica, človek.) — Kdo objema ljubčka, pa se ga z roko nič ne dotika? (Pivec, kupica, vino.) — Jaz sem čuden popotnik: navzdol tečem, pa na vrh pridem? (Vino, grlo, glava.) — Pri nas imamo junca, ki je v velikem hlevu krotak kakor jagnje, v majhnem pa huč kakor vrag? (Vino v sodu in v steklenici.) — Katera žival človeku nič ne stori, če je zunaj, ako pa noter pride, ga pa rada pobode in v gnoj vrže? (Vino, dokler se ne pije in potem, ko je popito.) — Mati je iz zemlje prišla, sin pa v zemljo zakopá? (Trta in vino, če se preveč pije.) — Mati zakopana, oče obešen, sin po svetu hodi pa ljudi moti? (Trta, grozdje, vino.) — Mati stoji, sin visi, vnuk pa teče? (Trta, grozdje, vino.) — Če me ni, me želi, če me dobi, me uduši? (Pijanec, vino.) — V okroglem turnčku čepim, vsako srce razveselim? (Vino v steklenici.) — Vsacega cesarja ustrahujem, revežem pa me se ni treba nič bati? (Vino, ki revežem za to ni nevarno, ker ga nimajo.) — Pri nas